

Присяжнюк Ю.І.*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ТОРГІВЕЛЬНИХ ОБОРОТІВ УКРАЇНИ Й ПОЛЬЩІ

Розглянуто проблеми прикордонних регіонів, транскордонної комунікації, міжнародної транскордонної співпраці.

Ключові слова: єврорегіон, транскордонна співпраця.

Рассмотрено проблемы приграничных регионов, трансграничной коммуникации, международного трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: еврорегион, трансграничное сотрудничество.

The article deals with the problems of close-boarder regions, transboarder communication, international transboarder cooperation.

Key words: transboarder cooperation.

Для України вступ Польщі до ЄС – це насамперед, значний спад дрібної прикордонної торгівлі, що вже призвів до втрати джерел доходів значною частиною прикордонного населення. Човниковий бізнес, «сіра» транскордонна економіка змінюють свої зміст і форму. Відбувається відмирання примітивних форм транскордонного бізнесу. Ступінь негативності-позитивності цієї тенденції визначатиметься тим, наскільки швидко на зміну напівлегальному дрібному бізнесу придуть легальні форми інноваційного розвитку місцевої економіки в прикордонних регіонах, зокрема приватного сектора з економіки.

Негативні наслідки розширення ЄС можна мінімізувати. Для цього треба, насамперед, максимально узгодити та уніфікувати візові вимоги до громадян України, збільшити пропускну потужність консульських служб, зокрема через відкриття консульств у регіонах України; розглянути можливість відкриття спільних консульств Європейського Союзу у великих містах України; залучати українських прикордонників і митників до багатосторонніх програм і тренінгів, що проводяться для представників відповідних служб країн членів ЄС; запровадити в дію програми «малого прикордонного руху» для громадян, які проживають у прикордонних регіонах.

Щоб допомога ЄС у сфері юстиції та внутрішніх справ на східному кордоні ЄС була ефективнішою, необхідно «інтернаціоналізувати» наявну програму співпраці «Україна – Польща», перетворити її на спільну Програму охорони східних кордонів. Це уможливить участь сусідів у виконанні Плану дій ЄС щодо України в сфері юстиції.

Україна ж повинна неухильно продовжувати курс на завершення договірно-правового облаштування кордонів на основі визнання рівності статусу усіх кордонів, розпочати процес демаркації суходільного кордону з Російською Федерацією. Перелік завдань для українських підрозділів на всій території країни має бути розширений і не повинен обмежуватися перевіркою законності проживання. Ефективний прикордонний контроль ви-

* доцент кафедри міжнародних відносин та дипломатичної служби факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка

магає поширення контролю на території підвищеної небезпеки – залізничні станції, ринки. Зростання загрози нелегальної міграції вимагає побудови певної інфраструктури, як, наприклад, центрів утримання нелегальних мігрантів, а також більшої мобільності патрульних служб, по обидва боки кордону.

Своєю чергою Україна та нові члени ЄС, що є сусідами України, повинні змінити підхід до спільного управління спільним кордоном, пристосувавши двосторонню співпрацю та планування щодо поліпшення захисту кордонів до нового контексту – розширення ЄС. Це стосується не лише стандартів ЄС з імплементації, а й перспективи для України бути виключеною з візового списку ЄС, а також допомоги ЄС в захисті східних і північних кордонів держави.

Отже, найбільшим викликом, пов'язаним з появою спільного кордону України та Європейського Союзу, є необхідність облаштування, відповідно до потреб законослухняних громадян, режиму транскордонної комунікації за максимально ефективного захисту від можливих загроз [1].

Польща у своїй закордонній політиці могла б бути більш рішучою. Йдеться, зокрема, про сприяння процесів створення відповідними структурами Європейського Союзу спеціального фонду, кошти якого (йдеться про мільярди євро) використовувалися б у прикордонних регіонах Польщі та України. Такий фонд допоміг би розбудувати мережу двосторонніх контактів – суспільно-політичних, економічних, інфраструктурних тощо. На польсько-українському прикордонні є багато невідкладних справ. Наприклад, ситуація на прикордонних переходах, яку дотепер не вирішено ні у Польщі, ні в Україні. Це також перешкоджає інтенсифікації розвитку економічних контактів.

Вирішення перелічених проблем дасть змогу прикордонним регіонам України більш активно включитись у єврорегіоналізацію, а єврорегіони слугуватимуть фактором активізації участі України в процесах розширення ЄС, уніфікації режимів торгівлі, господарювання та механізмів соціального управління. До того ж єврорегіони є не просто найбільш придатною формою транскордонних зв'язків на континенті, вони можуть стати для України своєрідною компенсацією «інтеграційного пробуксовування» інших напрямів співпраці, зокрема пов'язаних з набуттям сприятливого статусу в торгівлі, запровадженням зони вільної торгівлі, науково-технічного кооперування тощо.

Єврорегіоналізація відповідає потребам створення альтернативних надвеликим структурам мобільних інноваційних фірм, забезпечення менших витрат виробництва на одиницю високотехнологічної, інноваційної продукції [2]. Форми єврорегіональної співпраці можуть значно варіюватися і включати в себе торгові, інвестиційні контакти, спільну реалізацію науково-технічних програм регіонального розвитку, взаємодію в галузі прогнозування науково-технічного прогресу, обмін науково-технічною інформацією, створення постійних і тимчасових наукових колективів, спільних підприємств.

У всіх регіонах України і, насамперед, у прикордонних з Польщею, реалізація кінцевої мети стратегії – це, насамперед, підготовка і вступ України до ЄС – складний і багатогранний процес. Водночас із розв'язанням перелічених специфічних проблем, вступ до ЄС – це й швидке зростання продуктивності праці в українсько-польському єврорегіоні, прискорення науково-технічного прогресу, подолання інфляційних тенденцій, зменшення соціальної та регіональної нерівності на основі глибоких і скоординованих реформ державного сектора на основі децентралізації, підвищення відповідальності на всіх рівнях управління.

За допомогою статистичного аналізу прикордонної співпраці України і Польщі виявлено значні розбіжності у фіксуванні тих самих обсягів переміщення товарів через кордон статистичними органами цих країн (табл. 1.)

Таблиця 1
Товарообіг між Україною та Польщею
 (за даними національних статистичних відомств), млн. дол. США

Рік	Польська статистика			Українська статистика			Розбіжності в обсягах товарообігу
	Експорт	Імпорт	Товарообіг	Експорт	Імпорт	Товарообіг	
1996	997,8	418,5	1396,3	510,7	362,7	873,4	522,9
1999	702,2	338,4	1040,6	258,5	301,4	759,9	280,7
2000	798,2	475,4	1273,6	312,5	417,9	730,4	543,2
2001	1002,7	449,3	1452	450,8	497,4	948,2	503,8
2002	1180,5	491,6	1672,1	506	537,2	1043,2	628,9
2003	1561,2	744,6	2305,8	763,2	802,4	1665,6	740,2
2004	2031,1	1051,2	3083,3	968,7	979,9	1948,6	1134,7
2005	2584	1015	3599	1406	1010	2417	1181,4
2006	3927,9	1371,1	2599	2109,2	1344,5	3453,7	1845,3

Як бачимо, розбіжності в показниках обсягу товарообігу між польською та українською статистикою впродовж останніх років фактично дорівнювали або й перевищували обсяг українського експорту за українською статистикою та навіть обсяг українського імпорту.

Воєводства, які межують з Україною, намагаються поживлювати стратегічну діяльність, яка розширює можливості розвитку торгівлі за умов членства Польщі в Євросоюзі. Однією з форм такої підтримки могло б бути створення в польсько-українському прикордонні інституційних агенцій, торгових центрів, періодичних, міжнародних, конференційно-семінарських та інших презентацій [3]. Оскільки польський східний кордон став східним кордоном усього Євросоюзу, його модернізація – це проблема не лише Польщі й України, а усього Євросоюзу. Йдеться про фінансову підтримку розбудови контрольно-пропускних пунктів і їх кращого оснащення, за стандартами ЄС, а також перепідготовку прикордонних служб обох країн, які обслуговують кордони.

Раніше Польща була поділена на 49 воєводств, як показала практика, такі адміністративні одиниці були замалими, а також економічно, суспільно та політично слабкими, щоб називатися регіонами. І хоч країна, крім того поділялася на 8 макрорегіонів, такий поділ мав штучний характер і існував хіба що в свідомості плановиків та урядовців, як, до речі, нинішні польсько-українські єврорегіони «Карпати», «Буг», «Сян». Сьогодні адміністративна влада регіонального рівня представлена у Польщі 16 самоврядними органами воєводств. Це самоврядування не порушує самоврядування повіту та гміни, а також не виконує функції нагляду за ними. Гміни та повіти у правовому аспекті є рівноцінними об'єктами територіального самоврядування, метою якого визначено забезпечення відповідного рівня життя, динаміки економічного розвитку, діяльності громадського сектора країни. Завданнями самоврядної влади на рівні воєводства є розробка та реалізація стратегії розвитку воєводства.

Досвідом Польщі доцільно скористатися й Україні при проведенні майбутньої адміністративно-територіальної реформи.

На особливу увагу заслуговує сфера міжнародної транскордонної співпраці «Україна – Польща» після створення єврорегіонів «Буг» і «Карпати». Успіх цієї співпраці дає шанс для прискорення господарського розвитку, збільшення обсягів інвестицій і капіталу з-за

кордону, відкриває можливості для багатогранної безпосередньої співпраці гмін, міст, повітів і воєводств, що розташовані по обидва боки кордону. Йдеться про реалізацію спільних проектів, наприклад, у сфері митної і дорожньої інфраструктури.

Використання загальноєвропейських форм прикордонної співпраці, насамперед, транскордонних об'єднань регіонального типу, впровадження нових моделей господарського функціонування прикордонних областей, в тому числі вільних економічних зон, залучення інвестицій у прикордонні території, розширення гуманітарного обміну, міжрегіональні контакти допоможуть Україні зблизитися з Польщею.

Соціально-економічний розвиток, наприклад єврорегіону «Буг», може відбуватися за двома напрямками: перший — подолання цивілізаційної відсталості, швидкий економічний розвиток, а також інтеграція з ЄС (сценарій «шанс»); другий — гальмування реформ, політична і господарська дестабілізація, і як наслідок — місце на периферії розвиненої об'єднаної Європи (сценарій «загроза»). Враховуючи ці дві крайні ситуації, можна сформулювати три гіпотези регіонального розвитку: поляризація господарського розвитку, еко-розвиток і рівномірний розвиток. Остання з гіпотез, на нашу думку, є найоптимальнішою для побудови концепції розвитку єврорегіону «Буг». Вона передбачає, що процес модернізації господарського розвитку узгоджуватиметься з екологічним розвитком. Основою господарської системи єврорегіону будуть метрополії, що слугуватимуть місцем локалізації капіталу, новаторства та європейського бізнесу, і осередки соціально-економічного розвитку європейського значення – «європоліси», які в процесі міжнародної конкуренції утворюватимуть вузли бізнесу і новаторств. Зараз, на жаль, українсько-польські єврорегіони не працюють так, як інші, скажімо, польсько-німецькі, задіяні «знизу» на економічних інтересах. Наші ж, українсько-польські єврорегіони, сформувались «зверху» на підставі домовленостей керівників обласного рангу без урахування інтересів сільрад, гмін. Якщо інтереси окремої сільради, гміни не враховані, то вона й не зобов'язана входити у сформовані єврорегіони. Тому на карті, наприклад польсько-німецьких єврорегіонів, є чимало порожніх місць (дірок) на відміну від суцільної заповненості (без «дірок») карти такого великого єврорегіону, як «Карпати». Це треба враховувати керівництву обох наших держав. Адже організаційні структури (в даному випадку – єврорегіони), сформовані «знизу», на економічних інтересах, – більш довговічні, мобільні. А оргструктури, сформовані «зверху», без урахування економічних інтересів «низів», є безперспективними, нестабільними. До речі, вони були такими й за умов тоталітаризму, базуючись на підсистемі страху.

Членство в ЄС відкрило для Польщі нові перспективи розвитку міжнародної торгівлі й водночас поставило перед нею нові завдання у міжнародній політиці, серед яких одне з головних – підтримання в майбутньому інтенсивних економічних зв'язків із сусідами на сході, особливо з Росією та Україною. Враховуючи структурні зміни, що відбуваються, Польська академія наук прогнозує, що на співпрацю між Україною і Польщею позитивно впливатимуть природні умови, кількість і структура мешканців. Зменшиться відсоток зайнятих у сільському господарстві і водночас зросте кількість зайнятих у промисловості і секторі послуг. Позитивні зміни знайдуть відображення у створенні та розподілі національного доходу. Розрив у розвитку економік обох країн буде зменшуватися, хоча й надалі залишатиметься значним. Надалі існуватиме різниця між рівнем економічного розвитку Польщі та України, що виявлятиметься у диверсифікації структури продукції промислових і сільськогосподарсько-споживчих виробів.

Спираючись на результати діагнозу сучасного стану, а також на аналіз можливостей розвитку Польщі й України, пропонуємо три варіанти сценаріїв, що відрізняються дина-

мікою процесів розвитку і стосуються торговельного обміну між цими країнами: 1) континуаційний, 2) оптимістичний, 3) песимістичний.

Варіант 1 – континуація – передбачає постійне та рівномірне економічне зростання Польщі й України. Разом із зростанням ВВП тенденцію до зростання виявлятимуть експорт і імпорт обох країн. За варіанта 2 – оптимістичного – передбачається значне прискорення економічного розвитку Польщі й України. Завдяки високій динаміці ВВП середній річний темп як експорту, так і імпорту обох країн буде високим. Такі темпи стануть можливими за умови створення сприятливих умов зовнішнього та внутрішнього розвитку. Вважається, що інтеграція Польщі до ЄС і світової економіки буде успішною, стимулюватиме розвиток національної економіки завдяки прибуткам від міжнародної торгівлі, надходжень іноземного капіталу та коштів від структурних фондів.

Варіант 3 – песимістичний – передбачає, що за несприятливих зовнішніх і внутрішніх умов зменшуються темпи економічного зростання, а також обмежується динаміка зростання торговельного обміну. Реалізація цього варіанта малоімовірна, хоча й не виключена.

Майбутнє польсько-українських економічних відносин узагалі та прикордонної співпраці зокрема визначається низкою чинників. Надзвичайно важливо їх систематизувати, відокремивши додаткові шанси та загрози, які будуть пов'язані з подальшою активізацією відносин між цими країнами [4].

Література

1. Розширення Європейського Союзу, вплив на відносини України з центральноевропейськими сусідами / Інститут регіональних та євроінтеграційних досліджень «Євро Регіо Україна». – К.: К.І.С., 2004. – С. 295.
2. Домбровський О. Міжнародна субрегіональна взаємодія як фактор динамізації національного розвитку та поглиблення кооперації // Зб. наук, праць ІСЕМВ НАН України, – 2004. – Вип. 40. – С. 208.
3. Польсько-українське прикордоння / Наук. ред. Б. Кавалко., С. Матковський, А. Міщук. – Замосць, 2005
4. Шлюсарчик Б. Польща в рамках головних торговельних партнерів. Стан і перспективи: – К., 2007. – С. 288.